

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Haaga-Helian opiskelijakunta Helga kiittää mahdollisuudesta lausua avoimen korkeakouluopetuksen tutkinnonanto-oikeudesta. Helga suhtautuu esitysluonnokseen kriittisesti, koska se merkitsisi merkittävää muutosta suomalaisen korkeakoulutusjärjestelmän peruseriaatteisiin tuomalla maksullisen tutkintoväylän osaksi kotimaista korkeakoulutusta. Vaikka esityksen tavoitteena on lisätä korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja joustavuutta, Helga näkee, että ehdotettu sääntely sisältää huomattavia riskejä koulutuksellisen tasa-arvon, opiskelijoiden yhdenvertaisuuden sekä suomalaisen maksuttoman korkeakoulutuksen kannalta. Näin ollen Helga vastustaa esitystä avoimen korkeakouluopetuksen tutkinnonanto-oikeudesta ja esittää sen perumista.

Helgan keskeiset huomiot ovat seuraavat:

- Esitys käytännössä rakentaa rinnakkaisen maksullisen tutkintoväylän, jonka saavutettavuus perustuu pitkälti yksilön maksukykyyn.
- Maksullinen tutkintokoulutus voi lisätä sosioekonomista eriytymistä korkeakoulutuksessa ja vahvistaa koulutuksen periytymistä.
- Helga ei pidä tarkoituksenmukaisena, että avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävä maksullinen tutkintokoulutus kuuluisi automaattisesti opintotuen tai YTHS-palveluiden piiriin, sillä tämä voisi hämärtää maksuttoman tutkintokoulutuksen ensisijaisuutta suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä.
- Esityksen vaikutusarvioissa tunnistetaan useita ongelmia, mutta esitykseen sisältyvät turvaavat rakenteet eivät riittävällä tavalla poista näitä riskejä.

- Helga pitää tärkeänä jatkuvan oppimisen ja joustavien opintopolkujen kehittämistä, mutta katsoo, että niitä tulee toteuttaa ensisijaisesti julkisesti rahoitetun ja yhdenvertaisen korkeakoulutusjärjestelmän puitteissa.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Helga pitää korkeakoulutettujen määrän kasvattamista, jatkuvan oppimisen vahvistamista ja joustavien opintopolkujen kehittämistä perusteltuina ja kannatettavina tavoitteina. Myös työelämässä olevien mahdollisuuksia täydentää osaamistaan ja päivittää osaamistaan muuttuvien työelämätarpeiden mukaisesti tulee kehittää. Samalla Helga kuitenkin korostaa, että korkeakoulutuksen saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja maksuttomuuden tulee säilyä suomalaisen korkeakoulutusjärjestelmän keskeisinä periaatteina.

Esitysluonnoksessa tavoitteita pyritään kuitenkin toteuttamaan tavalla, joka siirtää korkeakoulutuksen rahoitusvastuuta aiempaa enemmän yksilöille ja työnantajille. Helga katsoo, että tämä merkitsee merkittävää ideologista muutosta suomalaisessa korkeakoulutusjärjestelmässä. Helga ei pidä tarkoituksenmukaisena, että koulutuskapasiteetin kasvattamista toteutetaan ensisijaisesti maksullisen rinnakkaisjärjestelmän avulla julkisen rahoituksen vahvistamisen sijaan. Riskinä on kehitys, jossa koulutukseen pääsy alkaa riippua aiempaa enemmän maksukyvyistä kuin osaamisesta ja koulutuksellisista tavoitteista.

Tavoite nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuutta on sinänsä kannatettava, mutta Helga katsoo, että esityksessä ehdotetut keinot ovat osittain ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Esityksessä maksullisen tutkintokoulutuksen ensisijaiseksi kohderyhmäksi määritellään työelämässä jo pidempään olleet aikuiset sekä henkilöt, joilla on jo aiempi korkeakoulututkinto. Tämän vuoksi esityksen vaikutukset uusien korkeakoulutettujen määrän kasvuun tai ensikertalaisten hakijasuman purkamiseen voivat jäädä vähäisiksi. Lisäksi maksullinen tutkintoväylä voi käytännössä hyödyttää ensisijaisesti niitä henkilöitä, joilla on valmiiksi vahvempi taloudellinen asema.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Helga suhtautuu kriittisesti ehdotukseen mahdollistaa kokonaisen korkeakoulututkinnon suorittaminen avoimena korkeakouluopetuksena ilman normaalia opiskelijavalintaa. Esitys muuttaisi olennaisesti avoimen korkeakouluopetuksen nykyistä tarkoitusta. Nykyinen avoin korkeakoulu perustuu matalan kynnyksen, kohtuuhintaisen ja joustavan oppimisen periaatteeseen. Esityksen myötä avoimesta korkeakouluopetuksesta muodostuisi osittain maksullinen tutkintoväylä, mikä muuttaisi koko avoimen korkeakoulun luonnetta.

Helga pitää ongelmallisena erityisesti sitä, että:

- Opiskelijavalinnan merkitys heikkenisi,

- Maksukyky muodostuisi käytännössä keskeiseksi koulutukseen pääsyn ehdoksi,
- Korkeakouluille syntyisi taloudellinen kannustin laajentaa maksullista toimintaa,
- Korkeakoulujärjestelmään syntyisi rinnakkainen opiskelijaryhmä ilman samoja oikeuksia ja tukipalveluita.

Esitysluonnoksessa mainittu heikentämiskielto on tärkeä, mutta Helga katsoo, että sen käytännön toteutuminen ja valvonta jäävät epäselviksi. Esityksessä ei riittävästi arvioida, miten korkeakoulujen resurssit, opetushenkilöstö ja ohjaus käytännössä jakautuvat maksuttoman ja maksullisen koulutuksen välillä.

Mikäli esitystä viedään eteenpäin, Helga pitää välttämättömänä ainakin seuraavia muutoksia:

- Maksullisen tutkintokoulutuksen laajuutta tulee rajata merkittävästi,
- Vaikutuksia koulutukselliseen tasa-arvoon tulee seurata systemaattisesti,
- Korkeakoulujen tulee raportoida erikseen maksullisen tutkintokoulutuksen vaikutuksista maksuttomaan tutkintokoulutukseen,
- Opiskelijoiden oikeusturvaa, ohjausta ja yhdenvertaisuutta koskevaa sääntelyä tulee täsmentää.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Helga pitää perusteltuna, että avoimena korkeakouluopetuksena suoritettua tutkinnon ei katsota käyttävän ensikertalaisasemaa. Samanaikaisesti Helga kuitenkin katsoo, että ehdotus voi synnyttää järjestelmään epäselviä ja eriarvoisuutta lisääviä kannustimia. Käytännössä henkilö voisi suorittaa maksullisia tutkinto-opintoja ja säilyttää samalla asemansa ensikertalaisena hakijana maksuttomaan tutkintokoulutukseen. Helga pitää riskinä, että järjestelmä suosii henkilöitä, joilla on taloudelliset mahdollisuudet käyttää maksullista väylää osana strategista koulutuspolkua. Tämä voi lisätä koulutuksellista eriytymistä sekä vahvistaa hyväosaisten mahdollisuuksia hyödyntää järjestelmää muita tehokkaammin.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Helga ei pidä tarkoituksenmukaisena, että avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän maksullisen tutkintokoulutuksen opiskelijat kuuluisivat opintotuen tai ateriatukioikeuden piiriin. Mikäli maksullisesta rinnakkaisväylästä muodostettaisiin opintotukeen oikeuttava opiskelumuoto, voisi tämä käytännössä hämärtää maksuttoman tutkintokoulutuksen ensisijaisuutta suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä. Helga katsoo, että opintotuen tarkoituksena tulee jatkossakin olla ensisijaisesti maksuttomaan tutkintokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden toimeentulon turvaaminen. Opintotuen ulottaminen maksulliseen tutkintokoulutukseen voisi käytännössä tarkoittaa julkisen tuen kohdentamista malliin, joka perustuu opiskelijan omaan maksukykyyn ja

koulutuksen maksullisuuteen. Samalla Helga kuitenkin korostaa, että esityksen nykyinen kokonaisuus synnyttää merkittäviä yhdenvertaisuus- ja sosiaaliturvaongelmia. Esitysluonnos yhdessä muiden sosiaaliturvaan tehtävien muutosten kanssa johtaisi tilanteeseen, jossa saman alan tutkinto-opintoja suorittavat opiskelijat asetetaan keskenään eriarvoiseen asemaan iän, opiskelumuodon ja toimeentulon perusteella.

Helga pitää ongelmallisena erityisesti sitä, että avoimessa korkeakoulussa suoritettavat tutkinto-opinnot voivat käytännössä olla laajuudeltaan ja vaativuudeltaan päätoimista opiskelua vastaavia, mutta opiskelijoiden oikeudet ja toimeentulon perusteet määräytyisivät eri tavoin riippuen siitä, suoritetaanko opinnot maksuttomassa tutkintokoulutuksessa vai avoimen korkeakoulun maksullisessa tutkintoväylässä. Lisäksi Helga katsoo, että esitys voi synnyttää opiskelijoille epäselviä ja kohtuuttomia kannustinloukkuja. Eri opiskelijaryhmien oikeudet opintotukeen, työttömyysturvaan ja muuhun sosiaaliturvaan muodostuisivat vaikeasti hahmotettaviksi ja keskenään epäjohdonmukaisiksi. Tämä heikentää sosiaaliturvajärjestelmän selkeyttä ja opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua. Helga korostaa, että mikäli maksullinen tutkintoväylä otetaan käyttöön, tulee sen vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon, sosiaaliturvaan ja koulutukselliseen yhdenvertaisuuteen seurata tarkasti. Samalla tulee varmistaa, ettei rinnakkaisesta maksullisesta väylästä muodostu käytännössä vain taloudellisesti hyväosaisten saavutettavissa oleva koulutusmuoto.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Helga pitää perusteltuna, että avoimessa korkeakoulussa tutkintoa suorittavat opiskelijat eivät ole YTHS:n palveluiden piirissä. YTHS-järjestelmä on rakennettu ensisijaisesti maksuttomassa tutkintokoulutuksessa opiskelevien opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon turvaamiseksi, ja Helga katsoo, ettei maksullisen rinnakkaisen tutkintoväylän tule automaattisesti kuulua saman palvelujärjestelmän piiriin.

Helga katsoo, että mikäli avoimessa korkeakoulussa järjestettävä tutkintokoulutus säilyy luonteeltaan erillisenä ja maksullisena koulutusmuotona jolloin ei ole oikeutettu opintotukeen, on johdonmukaista, että myös opiskeluterveydenhuollon oikeudet määräytyvät eri tavoin kuin maksuttomassa tutkintokoulutuksessa.

Samalla Helga kuitenkin korostaa, että esitys synnyttää uuden opiskelijaryhmän, joka suorittaa tutkintotavoitteisia korkeakouluopintoja ilman opiskelijoille tarkoitettuja tukipalveluita. Tämän vuoksi on tärkeää arvioida huolellisesti, miten avoimessa tutkintokoulutuksessa opiskelevien opiskelijoiden hyvinvointi, opiskelukyky ja terveystalouden saatavuus turvataan käytännössä.

Helga pitää tärkeänä, ettei YTHS-järjestelmän rahoitus pohjaa tai palveluiden saatavuutta heikennetä laajentamalla järjestelmää maksullisen tutkintokoulutuksen opiskelijoihin ilman vastaavaa rakenteellista ja rahoituksellista arviointia. Lisäksi tulee varmistaa, ettei avoimessa

tutkintokoulutuksessa opiskelevien opiskelijoiden asema muodostu hyvinvoinnin ja terveyspalveluiden näkökulmasta kohtuuttomaksi.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Helga pitää myönteisenä, että esitysluonnoksessa tunnistetaan useita koulutukselliseen tasa-arvoon liittyviä riskejä. Vaikutusarvioiden johtopäätökset jäävät kuitenkin osittain ristiriitaisiksi suhteessa tunnistettuihin riskeihin.

Puuttuvina tai riittämättömästi arvioituina näkökulmina Helga nostaa esiin:

- Opiskelijoiden velkaantuminen ja vaikutukset opiskelijoiden hyvinvointiin,
- Korkeakoulujen tosiasialliset taloudelliset kannustimet lisätä maksullista koulutusta,
- Vaikutukset korkeakoulujen henkilöstöresursseihin ja opetuksen laatuun,
- Vaikutukset korkeakoulu yhteisöjen yhdenvertaisuuteen,
- Pitkän aikavälin vaikutukset suomalaiseen maksuttomaan korkeakoulutukseen

Lisäksi Helga katsoo, että vaikutusarvioissa tulisi tarkastella tarkemmin miten maksullinen tutkintokoulutus vaikuttaa avoimen korkeakoulun muuhun tarjontaan ja miten tarjonta vaikuttaa korkeakoulujen strategiaan painotuksiin. Helga näkee mahdollisena korkeakouluihin käytännössä kahden rinnakkaisen opiskelijaryhmän järjestelmän syntymisen.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Helga vaatii ensisijaisesti koko esityksen perumista. Helga katsoo, että esitykseen liittyy niin merkittäviä korkeakoulujärjestelmän rakenteita koskevia muutoksia, ettei nopeaa käyttöönottoa voida pitää perusteltuna. Mikäli esitystä jatkovalmistellaan, tulee ennen voimaantuloa tehdä perusteellinen lisäarvio vaikutuksista koulutukselliseen tasa-arvoon, arvioida vaikutukset opiskelijoiden toimeentuloon ja hyvinvointiin sekä valmistella selkeät seurantamekanismit. Helga katsoo, että nykyisessä muodossaan esitystä ei tule viedä voimaan esitettyssä aikataulussa.

Muut huomiot ja näkökohdat

Helga pitää tärkeänä, että suomalaisen korkeakoulutusjärjestelmän perustana säilyvät jatkossakin koulutuksellinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, saavutettavuus, opiskelijoiden hyvinvointi sekä

maksuttoman tutkintokoulutuksen periaate. Jatkuvan oppimisen ja joustavien opintopolkujen kehittäminen on tärkeää, mutta niitä ei tule toteuttaa tavalla, joka kasvattaa koulutuksen eriarvoisuutta tai siirtää korkeakoulutuksen kustannusvastuuta yksilöille. Helga katsoo, että korkeakoulutuksen saavutettavuutta ja koulutuskapasiteettia tulee ensisijaisesti vahvistaa julkisen rahoituksen keinoin.

Muhonen Otso
Haaga-Helian opiskelijakunta Helga